

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«КРИВОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»

ПУРІЙ ГАННА ВОЛОДИМИРІВНА

УДК 658.5:338.512

**ОБҐРУНТУВАННЯ ГРАНИЧНОЇ СТРУКТУРИ СУКУПНИХ
ВИТРАТ ПРИ ОЦІНЦІ ЕКОНОМІЧНОГО СТАНУ
ПІДПРИЄМСТВ ГІРНИЧО-МЕТАЛУРГІЙНОГО КОМПЛЕКСУ**

08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Кривий Ріг – 2014

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Державному вищому навчальному закладі «Криворізький національний університет» Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор технічних наук, професор
КОВАЛЬЧУК Віктор Анатолійович,
Державний вищий навчальний заклад
«Криворізький національний університет»
Міністерства освіти і науки України,
завідувач кафедри економіки, організації
та управління підприємствами.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
ЯКОВЛЄВ Анатолій Іванович,
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»
Міністерства освіти і науки України,
завідувач кафедри економіки та маркетингу;

кандидат економічних наук, доцент
ДЕНИСЮК Олена Григорівна,
Житомирський державний технологічний університет
Міністерства освіти і науки України,
декан факультету економіки та менеджменту.

Захист відбудеться «22» листопада 2014 р. о 15⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 09.052.01 у Державному вищому навчальному закладі «Криворізький національний університет» за адресою: 50002, м. Кривий Ріг, вул. Пушкіна, 37, аудиторія300.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Державного вищого навчального закладу «Криворізький національний університет» за адресою: 50002, м. Кривий Ріг, вул. Пушкіна, 37.

Автореферат розісланий «18» жовтня 2014 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

С. М. Короленко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Розвиток науки, інвестиційно-інноваційних процесів та технологій у сфері наукоємних напрямків сучасної економіки зумовлюють необхідність раціонального використання наявних та потенційних виробничих і мінерально-сировинних ресурсів для забезпечення ефективної роботи вітчизняних підприємств гірничо-металургійного комплексу (ГМК). Важливого значення цей процес набуває в гірничорудній промисловості, лівова частка витрат на підприємствах якої належить до матеріальних витрат, оскільки такі підприємства характеризуються переобтяженістю основних засобів, значним їх зношенням та інерційністю до інновацій.

Зважаючи на специфіку діяльності та експортну спрямованість продукції підприємств ГМК, жорстке конкурентне середовище у сферах виробництва та реалізації металомісткої продукції і нестабільні умови господарювання, завдання щодо обґрунтування граничної структури сукупних витрат при оцінці економічного стану підприємств ГМК є сьогодні актуальним.

Мінливість попиту на залізорудну сировину й посилення конкуренції у галузі зі зростанням сукупних витрат негативно позначається на економічних показниках роботи підприємств ГМК. Це може зумовити значне збільшення або зменшення частки постійних витрат у структурі операційних витрат, що характеризується операційним леввериджем.

Зважаючи на це, постає актуальне завдання в обґрунтуванні граничної структури сукупних витрат, що дає можливість оцінити ступінь відповідного рівня кризового стану підприємства та здійснити низку заходів щодо його запобігання та покращення економічного стану підприємства в цілому.

Питанням дослідження граничної структури сукупних витрат та оцінки кризового стану підприємств присвячено праці багатьох вітчизняних та закордонних учених-економістів, зокрема Є.К. Бабця, І.А. Бланка, І.Ю. Бондара, Ю.В. Богатина, Ю. Бригхема, Ф.Ф. Бутинця, О.Г. Денисюк, В.А. Ковальчука, Ю.Г. Лисенка, Ф. Модільяні, М. Міллера, В.Я. Нусінова, О.А. Орлова, Г.О. Партіна, Е.Г. Рясних, Г.В. Савицької, О.О. Терещенка, О.А. Темченка, Є.В. Тимко, А.М. Турила, Ю.С. Цал-Цалко, У. Шарпа, В.А. Швандара, А.В. Черепа, А.І. Яковлєва та інших.

Проте на підприємствах ГМК в останні роки відзначено високий рівень витрат на виробництво продукції, що зумовило незадовільний економічний стан цих підприємств. Практичний досвід роботи підприємств ГМК свідчить, що існуюча система з формування структури сукупних витрат не повністю відображає специфіку їх діяльності й не містить дієвих економічних інструментів щодо запобігання кризового стану підприємств ГМК.

У зв'язку з цим, зазначені вище проблемні питання й зумовили вибір теми дисертаційної роботи, її мету та завдання дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження за темою дисертації проводилися відповідно до Державної

цільової програми комплексного розв'язання проблем Криворізького басейну на період до 2015 р. (наказ Державного комітету промислової політики України від 06.09.2010 р. № 53583/1/1-10) та в межах виконання науково-дослідної роботи «Розроблення теоретичних засад еколого- та ресурсозберігаючих технологій прикінцевої експлуатації родовищ корисних копалин» №ДР 0110U002373. Особисто здобувачем здійснена економічна оцінка впливу інвестиційних проектів зі впровадження еколого- та ресурсозберігаючих технологій на навколишнє середовище й на економічні результати діяльності підприємств.

Мета і задачі дослідження. Метою дисертаційної роботи є обґрунтування структури сукупних витрат, що дозволяє встановити їх граничні значення для оцінки рівнів економічного стану підприємств ГМК.

Відповідно до мети дослідження було визначено й вирішено наступні **завдання:**

– запропоновано та науково обґрунтовано критерій оцінки економічного стану підприємств ГМК, який визначається на основі структури сукупних витрат підприємства;

– удосконалено методичні підходи до визначення впливу коефіцієнта операційного левериджу та співвідношення позикового й власного капіталу на ступінь кризового стану підприємств ГМК;

– визначено граничні рівні кризового стану підприємств ГМК на основі структури сукупних витрат, що характеризується значеннями коефіцієнта операційного левериджу;

– обґрунтовано методичний підхід до визначення граничних рівнів набуття кризового стану за значеннями коефіцієнта рентабельності витрат на підприємствах ГМК;

– запропоновано методичний підхід до визначення нормативної частки постійних витрат та надлишку або резерву зростання постійних витрат для забезпечення роботи підприємств ГМК у встановлених зонах ймовірного кризового стану;

– удосконалено методичний підхід з оцінки інвестиційних проектів щодо зниження ступеня кризового стану підприємств ГМК.

Об'єктом дослідження є процес оцінки рівня економічного стану підприємств ГМК на основі структури сукупних витрат.

Предметом дослідження є теоретичні та методичні засади з визначення, формування та обґрунтування граничної структури сукупних витрат для оцінки економічного стану підприємств ГМК.

Методи дослідження. Методологічним підґрунтям дисертаційного дослідження є спеціальні та загальнонаукові методи пізнання й оцінювання економічних процесів та явищ. Зокрема, у роботі використано наступні методи: *економічного аналізу* – при виявленні специфічних особливостей фінансово-економічної діяльності підприємств ГМК; *індукції та дедуції* для формулювання мети, завдань досліджень, висновків та рекомендацій щодо кількісних і якісних характеристик показників – індикаторів; *систематизації*

та узагальнення – при дослідженні теоретико-методологічних засад формування структури сукупних витрат; *математично-статистичні* – при оцінці ступеня кризового стану підприємств ГМК та визначення впливу структури сукупних витрат на економічний стан підприємств; *кореляційно-регресійного аналізу* – при встановленні та оцінці впливу коефіцієнта операційного левериджу на ступінь кризового стану підприємств ГМК; *економіко-математичні* – при визначенні ризикованості зміни структури та рентабельності сукупних витрат підприємств ГМК.

Інформаційною базою дослідження є законодавчо-нормативні акти України, офіційні статистичні матеріали Державного комітету статистики, фінансова, статистична та внутрішня звітність підприємств ГМК.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає в тому, що:

вперше:

– запропоновано критерій оцінки економічного стану підприємств ГМК на основі граничної структури сукупних витрат, який характеризує ступінь кризового стану підприємств та дозволяє планувати заходи, спрямовані на попередження кризового стану на підприємствах ГМК або досягнення його заданого рівня;

удосконалено:

– методичний підхід з оцінки ступеня кризового стану підприємств ГМК, який на відміну від відомих, оснований на визначенні коефіцієнтів операційного левериджу та співвідношення позикового й власного капіталу, що дозволяє виявити вплив структури сукупних витрат на економічний стан підприємств;

– методичний підхід до визначення коефіцієнта операційного левериджу, який, на відміну від існуючих, враховує не тільки питому вагу постійних витрат у сукупних витратах, але й рентабельність витрат, що дозволяє оцінити ступінь кризового стану підприємств ГМК комплексно на основі структури сукупних витрат та ефективності їх використання;

– методичний підхід до встановлення граничних рівнів за значеннями коефіцієнта рентабельності витрат, який, на відміну від відомих, відрізняється тим, що розмежовує ступені низького, середнього та критичного кризового стану й дозволяє оцінити ефективність сукупних витрат підприємств ГМК;

– методичний підхід до нормування частки постійних витрат у сукупних витратах, який відрізняється від існуючих тим, що встановлює межу надлишку або резерву можливого зростання постійних витрат і дозволяє визначити їх граничну величину на основі відповідного ступеня кризового стану підприємств ГМК;

дістало подальший розвиток:

– теоретико-методичний підхід до економічної оцінки доцільності впровадження інвестиційних проектів з використанням додаткового обмеження - коефіцієнта ризику інвестиційного проекту, який, на відміну від існуючих, враховує зміну не тільки фактичного значення коефіцієнта операційного левериджу, але й зміну його граничного значення та дозволяє

оцінити вплив інвестиційних проектів на зміну економічного стану підприємства.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що основні положення дисертаційної роботи доведено до рівня конкретних методик і пропозицій стосовно зміни структури сукупних витрат підприємства в цілому та його операційних витрат зокрема, що дозволяє своєчасно вжити конкретних заходів для запобігання кризового стану або зниження його рівня.

Практична значущість теоретичних і методичних положень дослідження підтверджується їх використанням планово – економічними службами ПАТ «Кривбасзалізрудком» (акт №71-03/913 від 14.05.2014 р.) та на підприємствах гірничовидобувного дивізіону ТОВ «Метінвест Холдинг» (акт № 01/01/04-07 від 05.06.2014 р.).

Окремі результати дисертаційного дослідження, що становлять його наукову новизну, використовуються в навчальному процесі Криворізького металургійного інституту Державного вищого навчального закладу «Криворізький національний університет» при підготовці фахівців галузі знань 0305 «Економіка та підприємництво» (акт № 01/01/04-52 від 03.04.2014 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є результатом власних наукових досліджень здобувача й містить виклад авторського підходу до розв'язання наукового завдання щодо обґрунтування граничної структури сукупних витрат при оцінці економічного стану підприємств ГМК. Із наукових праць, опублікованих у співавторстві, у дисертаційній роботі використано тільки ті ідеї і положення, що є результатом особистих досліджень автора.

Апробація результатів дисертації. Основні положення та результати дисертаційної роботи доповідалися й обговорювалися на міжнародних науково-практичних конференціях: «Проблеми економічної освіти і науковий прогрес» (м. Кривий Ріг, 2006 р.); «Проблеми економіки: освіта, теорія, практика» (м. Кривий Ріг, 2008р.), «Стратегия качества в промышленности и образовании» (м. Варна, Болгарія, 2011 р., 2013 р.); «Сучасні тенденції розвитку фінансових та інноваційно-інвестиційних процесів в Україні» (м. Вінниця, 2013 р.), «Маркетинг на международных рынках товаров и услуг: глобальне аспекты» (м. Попрад, Словачія, 2013 р.); «Актуальні проблеми і перспективи розвитку економіки України» (м. Ужгород, 2014 р.); міжнародних науково-технічних конференціях: «Моніторинг та мінімізація впливу господарської діяльності залізрудних підприємств України на навколишнє природне середовище» (м. Кривий Ріг, 2010 р.), «Гірничо-металургійний комплекс: досягнення, проблеми та перспективи розвитку» (м. Кривий Ріг, 2010 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальные вопросы реформирования экономики» (м. Миколаїв, 2011 р.); міжвузівській науково-практичній конференції «Теоретичні та прикладні аспекти становлення та розвитку конкурентоспроможної економіки» (м. Кривий Ріг, 2011р.).

Публікації. Основні положення дисертації опубліковано в 19 наукових працях, серед яких 8 статей у наукових фахових виданнях, 11 – в інших наукових виданнях.

Структура й обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи становить 202 сторінки, з яких 181 – основний текст. Дисертаційна робота включає 38 рисунків, 18 таблиць, список використаних джерел із 185 найменувань на 18 сторінках, 4 додатки на 21 сторінці.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, сформульовано мету та завдання дисертаційної роботи, визначено наукову новизну й практичне значення одержаних результатів, наведено відомості щодо їх апробації.

У **першому розділі «Теоретико-методологічні засади формування та оцінки структури сукупних витрат підприємства»** розроблено рекомендації з удосконалення методичних основ з обґрунтування граничної структури сукупних витрат у сучасних умовах господарювання, які передбачають оцінку впливу їх структури на економічний стан підприємств.

В умовах ринку перед підприємством постає принципово нове завдання: визначення граничних значень застосування ресурсів, виходячи з конкретних умов господарювання за умов прийняттого ризику. Повсякденне вирішення цього завдання ґрунтується на застосуванні методики варіантних розрахунків, в основу яких покладено поділ витрат на змінні й постійні складові.

Обґрунтування граничної структури сукупних витрат у системі «витрати – обсяг – прибуток» є важливим для підприємств, що працюють у змінних ринкових умовах, що вимагає чіткої систематизації підходів до прийняття рішень з формування структури витрат. Інструментом оцінки структури витрат у системі «витрати – обсяг – прибуток» є коефіцієнт операційного левериджу.

Формування структури сукупних витрат на підприємстві відбувається виходячи зі здійснення необхідних витрат на забезпечення господарської діяльності. Структура сукупних витрат розглядається науковцями як сформована економічна категорія, а не як інструмент впливу на ефективність діяльності підприємства. Зазначене не дозволяє визначити критерії та граничні значення питомої ваги постійних та змінних витрат з метою зниження ймовірного ступеня кризового стану підприємства.

Наукові здобутки з формування граничної структури сукупних витрат зводяться до розрахунку операційного левериджу, який характеризує структуру витрат підприємства. За допомогою механізму операційного левериджу в системі «витрати – обсяг – прибуток» оцінюють вплив величини структури витрат на прибуток підприємства.

В існуючих методиках формування структури сукупних витрат операційний леверидж розглядається як показник ризику, проте, в них не вирішено питання визначення ступеня загрози кризового стану при різних значеннях коефіцієнта операційного левериджу.

Зважаючи на зазначене вище, постає завдання розроблення системи критеріїв вибору граничної величини постійних витрат підприємств з використанням сили дії операційного левериджу та визначенням його впливу за допомогою системи «витрати – обсяг – прибуток», визначення особливостей дії цього коефіцієнта в умовах функціонування підприємств ГМК.

Оцінювання ступеня ймовірного кризового стану дозволяє не тільки встановити загрозу кризи, а також своєчасно розробити заходи, спрямовані на попередження ознак кризи на підприємстві.

Тому в дисертаційній роботі запропоновано нове змістовне наповнення такого поняття як «гранична структура сукупних витрат», яке віддзеркалює якісну характеристику економічного стану підприємств, зумовлену рівнем прояву настання кризи.

Своєчасна ідентифікація причин виникнення кризового стану визначає розроблення конкретних шляхів недопущення ознак банкрутства, що є вкрай необхідним, особливо в сучасних умовах.

Проведені дослідження можливих причин банкрутства підприємств дозволили встановити, що банкрутство є наслідком не тільки фінансової, а й операційної кризи діяльності підприємства, система заходів щодо управління якими не дала позитивних результатів.

Залишається невирішеною низка проблем, пов'язаних із застосуванням існуючих моделей для оцінки економічного стану підприємств ГМК. Аналізовані методичні підходи й критерії прогнозування економічного стану дозволяють комплексно оцінити ймовірність настання банкрутства, але не дають змоги оцінити операційну та фінансову складові виникнення кризового стану окремо.

Для поглибленого аналізу методичних засад оцінки економічного стану було обрано модель О.О.Терещенка, яка враховує особливості діагностики ймовірності банкрутства вітчизняних підприємств добувної та металургійної промисловості. Складові моделі містять фінансові та операційні показники діяльності підприємства, що дозволяє комплексно оцінити ступінь загрози настання кризи.

Зважаючи на викладене доцільним є розроблення методичних підходів з виокремлення фінансової та операційної складових при оцінці економічного стану підприємства, що зумовлює напрям подальших досліджень.

У другому розділі «Удосконалення методичних засад з формування структури сукупних витрат та оцінки економічного стану підприємств ГМК» досліджено взаємозалежність коефіцієнта операційного левериджу від факторів, що визначають його величину; встановлено взаємозв'язок ступеня кризового стану з коефіцієнтом операційного левериджу та співвідношенням позикового й власного капіталу на підприємствах ГМК; визначено граничні рівні ідентифікації кризового стану підприємств ГМК за значеннями коефіцієнта операційного левериджу, питомої ваги постійних витрат у сукупних витратах та коефіцієнта рентабельності витрат.

Проведені дослідження дозволили сформулювати якісно нові основні

характеристики коефіцієнта операційного левериджу як індикатора економічного стану підприємства, який характеризує операційний ризик діяльності підприємства.

Доведено, що прояв кризи на підприємстві пов'язаний не лише з порушенням нормативів показників його фінансового стану, а й з високим рівнем операційного левериджу, що підтверджується відповідними змінами значень коефіцієнта операційного левериджу та «Z-оцінки» ймовірності банкрутства (рис. 1).

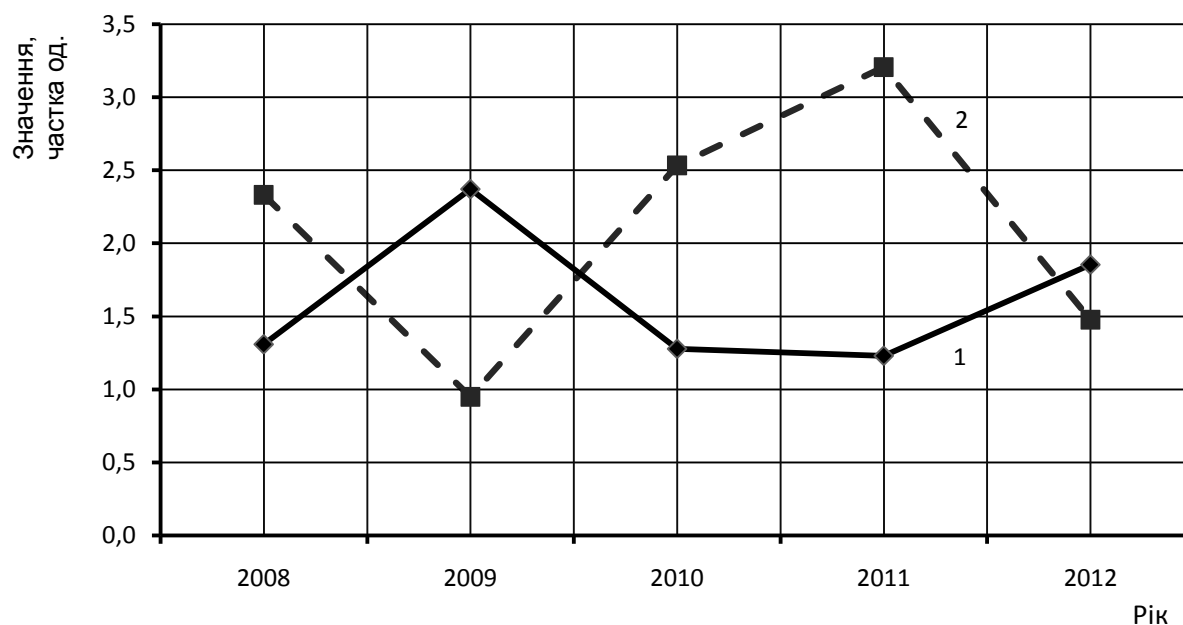

Рис. 1 Динаміка «Z-оцінки» ймовірності банкрутства (1) та коефіцієнта операційного левериджу (2) по ПАТ «Кривбасзалізрудком»

Установлено, що ризик настання кризи підприємства включає в себе фінансовий та операційний ризики. Зазначене свідчить про доцільність виокремлення фінансової та операційної складових ймовірності настання кризового стану підприємств для подальшої оцінки їх впливу на економічний стан підприємства. Тому в процесі оцінки економічного стану підприємств для ідентифікації причин прояву кризових явищ дисертаційній роботі виокремлено спрямованість впливу фінансової та операційної діяльності на величину «Z-оцінки», що визначає рівень економічного стану підприємства.

Оцінку фінансової складової ймовірності настання кризового стану підприємств здійснено за співвідношенням позикового капіталу до власного. Проте оцінку операційної складової ймовірності кризового стану запропоновано здійснювати за допомогою коефіцієнта операційного левериджу. Модифікація моделі розрахунку значення коефіцієнта операційного левериджу дозволяє встановити вплив питомої ваги постійних витрат у сукупних витратах та коефіцієнта рентабельності витрат на величину коефіцієнта операційного левериджу:

$$K_{OL} = \frac{V_{\text{пост}} + \Pi}{\Pi} = 1 + \frac{\partial V_{\text{пост}} \times V_{\text{сукуп}}}{\Pi} = 1 + \frac{\partial V_{\text{пост}}}{K_{R_{\text{витр}}}}, \quad (1)$$

де K_{OL} – коефіцієнт операційного левериджу, частка од.; $V_{\text{пост}}$ - постійні витрати на виробництво та реалізацію продукції, грн; Π - операційний прибуток, грн; $\partial V_{\text{пост}}$ - питома вага постійних витрат у сукупних витратах, частка од; $V_{\text{сукуп}}$ – сукупні витрати на виробництво та реалізацію продукції, грн; $K_{R_{\text{витр}}}$ – коефіцієнт рентабельності витрат, частка од.

Відношення питомої ваги постійних витрат у сукупних витратах до коефіцієнта рентабельності витрат характеризує ризикованість структури сукупних витрат підприємства.

Проведені дослідження дозволили встановити характер залежності «Z-оцінки» ймовірності банкрутства (Z) від коефіцієнта операційного левериджу (K_{OL}) та коефіцієнта позикового капіталу ($K_{ПК}$) для підприємств ГМК. За отриманими результатами досліджень встановлено взаємозв'язок ступеня кризового стану зі значеннями коефіцієнта операційного левериджу та співвідношенням позикового й власного капіталу на підприємствах ГМК (табл. 1).

Таблиця 1

Характер залежності «Z-оцінки» від коефіцієнта операційного левериджу та коефіцієнта позикового й власного капіталу для підприємств ГМК

Підприємство	Вид зв'язку	Коефіцієнт кореляції (r), частка од.
ПАТ «Центральний ГЗК»	$Z = 3,395 - 0,700 \times K_{ПК} - 1,491 \times K_{OL}$	0,888
ПАТ «Північний ГЗК»	$Z = 3,488 - 0,147 \times K_{ПК} - 1,838 \times K_{OL}$	0,949
ВАТ «Південний ГЗК»	$Z = 4,433 - 3,341 \times K_{ПК} - 0,840 \times K_{OL}$	0,965
ПАТ «Інгулецький ГЗК»	$Z = 2,862 - 1327 \times K_{ПК} - 0,342 \times K_{OL}$	0,937
ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг»	$Z = 3,881 - 2,273 \times K_{ПК} - 1,049 \times K_{OL}$	0,981
ПАТ «Кривбасзалізрудком»	$Z = 5,931 - 2,567 \times K_{ПК} - 2,3222 \times K_{OL}$	0,965
ПАТ «ЄВРАЗ Суха Балка»	$Z = 5,628 - 4,397 \times K_{ПК} - 1,854 \times K_{OL}$	0,947

Установлені залежності дозволяють оцінити економічний стан підприємств ГМК за допомогою значень коефіцієнтів позикового капіталу й коефіцієнтів операційного левериджу та дослідити вплив кожного з зазначених факторів на величину «Z-оцінки» з метою запобігання настання кризового стану на підприємстві в цілому.

Оцінка економічного стану підприємств за критерієм коефіцієнта операційного левериджу характеризує граничну структуру сукупних витрат підприємства. Обґрунтування граничної структури сукупних витрат

підприємств ГМК з метою оцінки рівнів кризи передбачає окреслення граничних меж застосування показника операційного левериджу з відповідним рівнем ризику.

Проведені дослідження характеризують коефіцієнт операційного левериджу як критерій економічного стану підприємств ГМК. Тому при дослідженні економічного стану підприємств ГМК за допомогою математично – статистичних методів отримані граничні значення коефіцієнта операційного левериджу у відповідності до «Z – оцінки». Це дозволило визначити ступені ідентифікації кризового стану за критерієм коефіцієнта операційного левериджу, а саме: низького, середнього та критичного рівнів(табл. 2).

Таблиця 2

Ступені ідентифікації кризового стану на підприємствах ГМК за значеннями коефіцієнта операційного левериджу

Значення коефіцієнта операційного левериджу (K_{OL}), частка од.	Ступінь кризового стану
$K_{OL} \geq 1,788$	критичний
$1,788 > K_{OL} \geq 1,085$	середній
$K_{OL} < 1,085$	низький

Граничні ступені ідентифікації кризового стану на підприємствах ГМК за значеннями коефіцієнта операційного левериджу дозволяють планувати заходи з операційної діяльності, спрямовані на зниження ступеня кризового стану. При цьому враховується не фінансовий стан підприємства, а ефективність його операційної діяльності.

Результати оцінки кризового стану на підприємствах ГМК за значеннями коефіцієнта операційного левериджу характеризують наявну структуру сукупних витрат, визначають фактично досягнутий рівень використання операційних можливостей підприємства, дозволяють ідентифікувати існуючий ступінь кризового стану та окреслити потенційні загрози ймовірності настання кризового стану для підприємства в цілому. Підвищення значень коефіцієнта операційного левериджу призводить до підвищення ступеня кризового стану підприємства.

Зміни величини коефіцієнта операційного левериджу з метою попередження кризового стану на підприємствах ГМК або досягнення його прийняттого рівня забезпечується за рахунок зміни питомої ваги постійних витрат та коефіцієнта рентабельності витрат. Виходячи з граничних ступенів ідентифікації кризового стану підприємств ГМК за критерієм коефіцієнта операційного левериджу відповідно до встановленої залежності значень коефіцієнта операційного левериджу від питомої ваги постійних витрат у сукупних витратах, а також коефіцієнта рентабельності витрат, встановлено граничні ступені ідентифікації кризового стану підприємств ГМК за значеннями коефіцієнта рентабельності витрат (табл. 3).

Ступені ідентифікації кризового стану на підприємствах ГМК за значеннями коефіцієнта рентабельності витрат

Значення коефіцієнта рентабельності витрат ($KP_{\text{витр}}$), частка од.	Ступінь кризового стану
$KP_{\text{витр}} \leq 0,246$	критичний
$0,246 < KP_{\text{витр}} \leq 0,406$	середній
$KP_{\text{витр}} > 0,406$	низький

Отримані граничні значення коефіцієнтів рентабельності витрат можуть використовуватися підприємством при плануванні своєї діяльності з метою запобігання ймовірності підвищення ступеня кризового стану.

Друга складова формули (1), що характеризує питому вагу постійних витрат у сукупних витратах дозволяє визначити нормативну частку питомої ваги постійних витрат:

$$dB_{\text{пост}}^H = KP_{\text{витр}}^H \times (K_{\text{ол}}^H - 1), \quad (2)$$

де $dB_{\text{пост}}^H$ – нормативна частка питомої ваги постійних витрат у сукупних витратах, частка од.; $KP_{\text{витр}}^H$ – нормативне значення коефіцієнта рентабельності витрат у планованій зоні ризику, частка од.; $K_{\text{ол}}^H$ – нормативне значення коефіцієнта операційного левериджу в планованій зоні ризику, частка од.

Зважаючи на граничні ступені ідентифікації рівнів кризового стану за значеннями коефіцієнта операційного левериджу за моделлю залежності коефіцієнта операційного левериджу від питомої ваги постійних витрат у сукупних витратах та коефіцієнта рентабельності витрат, визначено граничні ступені ідентифікації рівнів кризового стану підприємств ГМК за значеннями питомої ваги постійних витрат у сукупних витратах (табл. 4).

Таблиця 4

Ступені ідентифікації кризового стану на підприємствах ГМК за значеннями питомої ваги постійних витрат у сукупних витратах

Значення питомої ваги постійних витрат у сукупних витратах ($\partial B_{\text{пост}}$), частка од.	Ступінь кризового стану
$\partial B_{\text{пост}} \geq 0,732$	критичний
$0,732 > \partial B_{\text{пост}} \geq 0,420$	середній
$\partial B_{\text{пост}} < 0,420$	низький

Отримані граничні значення питомої ваги постійних витрат у сукупних витратах визначають нормативні частки постійних витрат та надлишок або резерв зростання постійних витрат для забезпечення роботи підприємств ГМК у зонах низького, середнього та критичного рівнів ризику кризи.

Установлено, що критичний ступінь кризового стану за значеннями коефіцієнта операційного левериджу відмічено на ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» та на ПАТ «Інгулецький ГЗК». Причому на ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» ідентифіковано також критичний ступінь кризового стану за значеннями коефіцієнта рентабельності витрат.

Величину надлишку або резерву зростання постійних витрат запропоновано визначати за формулою:

$$\Delta V_{\text{пост}} = (dV_{\text{пост}}^{\Phi} - dV_{\text{пост}}^{\text{H}}) \times V_{\text{сукуп}}, \quad (3)$$

де $\Delta V_{\text{пост}}$ - надлишок або резерв зростання постійних витрат, грн; $dV_{\text{пост}}^{\Phi}$ – фактичне значення частки постійних витрат у сукупних витратах, частка од.

Визначено, що на частині підприємств ГМК встановлено надлишок величини постійних витрат, а на іншій - резерв зростання постійних витрат.

За отриманими результатами встановлено, що резерв зростання постійних витрат має місце на ПАТ «Північний ГЗК», ПАТ «Інгулецький ГЗК» та на ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг». Наявність резерву зростання постійних витрат на цих підприємствах забезпечує позитивний вплив фактора (питомої ваги постійних витрат у сукупних витратах) на ступінь кризового стану за критерієм операційного левериджу.

Надлишок величини постійних витрат відмічено на ПАТ «Центральний ГЗК», ПАТ «Південний ГЗК», ПАТ «Кривбасзалізрудком» та на ПАТ «ЄВРАЗ Суха Балка», що свідчить про необхідність зменшення величини постійних витрат на цих підприємствах з метою запобігання підвищення рівня кризи або забезпечення його прийняттого рівня.

Формування структури сукупних витрат з метою попередження кризового стану на підприємствах ГМК набуває особливого значення на етапі оцінки ефективності інвестиційних проектів. З огляду на мінливі умови господарювання, важливо визначити ризик упровадження аналізованого інвестиційного проекту для підприємства в цілому. Тому постає необхідність в удосконаленні методичних підходів з оцінки інвестиційних проектів щодо зниження рівня ризику діяльності підприємств ГМК.

У третьому розділі «Оцінка впливу впровадження інвестиційних проектів на економічний стан підприємств ГМК» запропоновано методичні підходи та практичні рекомендації щодо оцінки ефективності впровадження інвестиційного проекту з метою запобігання кризового стану або зменшення його рівня шляхом відповідної зміни структури сукупних витрат на підприємствах ГМК. Запропоновано комплексний показник оцінки ризику інвестиційного проекту та удосконалено методичні підходи щодо оцінки економічної ефективності інвестиційних проектів на підприємствах, окреслено напрямки вдосконалення оцінки щодо забезпечення покращення економічного стану підприємств ГМК у цілому.

Установлено, що основні традиційні показники оцінки доцільності залучення та використання реальних інвестицій враховують величини чистого грошового потоку, прибутку (доходу) та капітальних вкладень. Зазначені підходи не в повній мірі дозволяють встановити вплив наслідків

упровадження інвестиційного проекту на фінансово-економічні показники діяльності підприємства та ризики, які можуть виникнути в разі його впровадження.

При впровадженні інвестиційного проекту може змінитися не тільки величина операційних витрат, алей їх структура. Це може спричинити відповідно зміну коефіцієнта операційного левериджу, який віддзеркалює саме операційну складову оцінки економічного стану на підприємстві. Тому при оцінці інвестиційних проектів доцільно враховувати ступінь кризового стану на підприємстві за значеннями операційного левериджу, що дозволить рекомендувати до впровадження ті проекти, які зменшують рівень ризику за операційною складовою вірогідності настання кризового стану підприємства.

Тому при оцінці доцільності інвестиційних проектів, окрім традиційних показників, пропонується використовувати в якості додаткового обмеження коефіцієнт ризику інвестиційного проекту:

$$K_P = \frac{K_{OL_i}^{\Phi}}{K_{OL_i}^{\Gamma}}, \quad (4)$$

де K_P – коефіцієнт ризику інвестиційного проекту, частка од.; $K_{OL_i}^{\Phi}$ – фактичне значення коефіцієнта операційного левериджу в i -му році, частка од.; $K_{OL_i}^{\Gamma}$ – граничне значення коефіцієнта операційного левериджу в i -му році, частка од.

Фактичне значення коефіцієнта операційного левериджу в i -му році враховує його досягнуті значення, та виходячи з моделі (1) враховує вплив зміни граничної структури сукупних витрат в i -му році. Граничне значення коефіцієнта операційного левериджу в i -му році встановлюється за визначеними граничними рівнями можливого кризового стану на підприємстві за значеннями коефіцієнта операційного левериджу.

При аналізі інвестиційних проектів розрахунок коефіцієнта ризику інвестиційного проекту слід здійснювати кожного року впродовж періоду реалізації проекту, тому що величини впливових факторів на коефіцієнт ризику інвестиційного проекту також змінюються щорічно.

Якщо на момент закінчення інвестиційного проекту значення коефіцієнта ризику перевищує одиницю, формулюється висновок про недоцільність упровадження проекту, тому що таке впровадження спричиняє збільшення операційного ризику на підприємстві. За умов, коли коефіцієнт ризику інвестиційного проекту менший одиниці, проект рекомендується до впровадження, тому що це зумовить зменшення операційного ризику на підприємстві.

Запропоновані методичні підходи з оцінки економічної доцільності інвестиційних проектів апробовано в умовах роботи підприємств ПАТ «Кривбасзалізрудком» та ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг». При економічній оцінці інвестиційних проектів на цих підприємствах було визначено їх вплив на значення коефіцієнта операційного левериджу та коефіцієнти ризику за проектами для підприємств.

За проведеною оцінкою економічного стану ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» ідентифіковано критичний ступінь кризового стану. Тому для

цього підприємства рекомендовано впровадження інвестиційних проектів, реалізація яких дозволяє знизити ступінь кризового стану з критичного до середнього. Сутність заходів, передбачених аналізованим проектом, включає в себе спрямування інвестиційних ресурсів в очищення шахтних вод на шахті ім. Артема терміном з 2011 по 2020р., при загальній сумі капітальних інвестицій 714550,5 тис. грн та щорічних грошових надходженнях 631559,6 тис. грн. Показники оцінки ефективності інвестиційного проекту, які визначено на основі загальновідомої методики, свідчать про ефективність даного проекту, а відповідні показники за запропонованою методикою наведено в табл. 5.

Таблиця 5

Результати оцінки ефективності інвестиційного проекту очистки шахтних вод на шахті ім. Артема ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг»

Назва показника	Позначення	На початок періоду	На кінець періоду
Питома вага постійних витрат у сукупних витратах	$\partial V_{\text{пост}}$	0,268	0,268
Коефіцієнт рентабельності витрат	$KP_{\text{витр}}$	0,107	0,298
Коефіцієнт операційного левериджу	$K_{\text{ол}}$	3,495	1,901
Коефіцієнт ризику інвестиційного проекту	K_p	1,403	0,763

Аналіз наведених у табл. 5 результатів свідчить, що наприкінці терміну реалізації проекту коефіцієнт ризику менший за одиницю, що зумовлює зниження ступеня кризового стану на підприємстві при впровадженні запропонованого проекту. Загальне зменшення значення коефіцієнта ризику інвестиційного проекту досягається за рахунок поступового зменшення значення коефіцієнта операційного левериджу до 1,901, що свідчить про зниження рівня кризового стану з критичного до середнього та зміцнює позиції роботи підприємства в цілому.

Отже, при оцінці інвестиційних проектів доцільно визначати їх вплив на фінансово-економічні результати діяльності підприємства. Удосконалення організаційних важелів запобігання кризового стану при оцінці доцільності інвестиційних проектів дозволить вживати практичні заходи щодо зниження рівня кризового стану підприємства.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі представлено нове вирішення актуального наукового завдання, що полягає в теоретичному обґрунтуванні та розробленні методичних підходів і практичних рекомендацій щодо оцінки економічного стану підприємств ГМК на основі граничної структури сукупних витрат, що дозволяє встановити ступінь кризового стану та здійснити заходи зі зниження ступеня кризового стану підприємств ГМК.

Основні наукові й практичні результати полягають у наступному:

1. За результатами аналізу сучасних напрацювань у галузі теорії формування сукупних витрат встановлено, що існуючі методики й критерії оцінки структури сукупних витрат не дозволяють визначити їх граничну структуру та її вплив на економічний стан підприємств. На усунення виявлених недоліків запропоновано методичний підхід з оцінки економічного стану підприємств ГМК за критерієм коефіцієнта операційного левериджу, який характеризує граничну структуру сукупних витрат підприємства. Враховуючи зазначене, у дисертації подано тлумачення економічного змісту поняття «гранична структура сукупних витрат», яке віддзеркалює якісну характеристику економічного стану підприємств, зумовлену рівнями прояву настання кризи.

2. Досліджено, що існуючі методики й критерії прогнозування економічного стану не дозволяють оцінити операційну та фінансову складові виникнення кризового стану окремо. Для виокремлення фінансової та операційної складових при оцінці економічного стану підприємства було розроблено методичний підхід, який базується на установлених залежностях «Z-оцінки» ймовірності настання кризи від значень коефіцієнтів операційного левериджу та співвідношення позикового й власного капіталу на підприємствах ГМК. Такий підхід дозволяє оцінити економічний стан підприємств ГМК на основі структури сукупних витрат підприємства та характеризує ефективність по операційній діяльності підприємства.

3. Поставлене в дисертації завдання з обґрунтування граничної структури сукупних витрат при оцінці економічного стану підприємств зумовило необхідність удосконалення моделі визначення коефіцієнта операційного левериджу, яка враховує не тільки структуру сукупних витрат, а й їх ефективність. За результатами дослідження визначено ступені ідентифікації кризового стану за критерієм коефіцієнта операційного левериджу, а саме: низького, середнього та критичного рівнів. Зазначене дало змогу здійснити оцінку економічного стану підприємств ГМК за значеннями коефіцієнта операційного левериджу та встановити ймовірний ступінь їх кризового стану.

4. Виявлено, що на економічний стан підприємств ГМК впливає ефективність використання структури сукупних витрат. Зазначене обумовлює необхідність оцінки впливу рентабельності витрат на економічний стан підприємства. У зв'язку з цим розроблено граничні рівні кризового стану підприємств ГМК за значеннями коефіцієнта рентабельності витрат. На основі удосконаленого методичного підходу встановлено фактичні ступені кризового стану підприємств ГМК за значеннями коефіцієнта рентабельності витрат. При цьому встановлено, що на ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» ступінь кризового стану є критичним. Отримані результати дозволяють оцінити ефективність сукупних витрат підприємства та своєчасно розробити заходи, спрямовані на попередження або досягнення заданого рівня кризового стану на підприємствах ГМК.

5. Виявлено тенденції зростання частки постійних витрат у сукупних витратах на підприємствах ГМК, що зумовлює підвищення рівня ризику настання кризового стану. У зв'язку з цим обґрунтовано визначення граничних величин питомої ваги постійних витрат у сукупних витратах за встановленими ступенями кризового стану підприємств ГМК. Це дає змогу оцінити вплив структури сукупних витрат на ймовірний ступінь кризового стану. За наведеним методичним підходом на підприємствах ГМК встановлено нормативні частки постійних витрат у сукупних витратах та визначено надлишок або резерв можливого зростання постійних витрат з метою зниження ступеня ймовірного кризового стану.

6. У результаті критичного огляду існуючих підходів з оцінки доцільності реальних інвестицій виявлено, що розповсюджені в практиці підприємств показники не в повній мірі враховують вплив наслідків упровадження інвестиційного проекту на економічний стан підприємства та ризику, які можуть виникнути в разі його впровадження. Тому при оцінці інвестиційних проектів поряд із загальноживаними показниками обґрунтовано використання в якості додаткового обмеження коефіцієнта ризику інвестиційного проекту, який враховує зміни значень не лише коефіцієнта операційного левериджу, але й співвідношення позикового й власного капіталу, що впливає на ступінь кризового стану на підприємстві. Такий підхід до оцінки доцільності впровадження інвестиційних проектів забезпечує цільове формування структури сукупних витрат з метою попередження кризового стану на підприємствах ГМК.

7. При апробації розроблених методичних підходів з оцінки ефективності інвестиційних проектів на ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» та ПАТ «Кривбасзалізрудком» підтверджено їх достовірність та практичну значущість. Визначено, що значення коефіцієнта ризику інвестиційного проекту при впровадженні на ПАТ «Кривбасзалізрудком» більше за одиницю, тому проект не рекомендовано до впровадження. Упровадження інвестиційного проекту на ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» шахті ім. Артема дозволяє знизити ступінь кризового стану його діяльності з критичного до середнього, що покращує економічний стан підприємства.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Карасёва А.В. Проблемы развития железорудной промышленности Криворожского бассейна / А.А. Темченко, А.В. Карасёва // Сборник научных трудов Национального горного университета. – Днепропетровск. – 2003. – № 17, т. 1. – С. 174–177. Особистий внесок автора: *окреслено перспективні напрямки розвитку підприємств гірничо-металургійного комплексу Кривбасу.*

2. Карасьова Г.В. Механізм операційного левериджу: склад та особливості застосування / В.А. Ковальчук, Г.В. Карасьова // Вісник Криворізького технічного університету : зб. наук. праць. – Кривий Ріг. – 2005. – Вип. 7. – С. 229–232. Особистий внесок автора: *досліджено практичне застосування*

механізму операційного левериджу та запропоновано резерви його підвищення.

3. Пурій Г.В. Визначення оптимальної структури витрат при обґрунтуванні розвитку підприємництва / В.А. Ковальчук, Г.В. Пурій // Вісник Криворізького технічного університету : зб. наук. праць. – Кривий Ріг. – 2009. – Вип. 23. – С. 243–247. Особистий внесок автора: *запропоновано систему варіантів співвідношення постійних та змінних витрат підприємства за значеннями операційного левериджу з урахуванням підприємницького ризику.*

4. Пурій Г.В. Роль і місце операційного левериджу в системі показників фінансового стану підприємства / В.А. Ковальчук, Г.В. Пурій // Вісник Криворізького технічного університету : зб. наук. праць. – Кривий Ріг. – 2010. – Вип. 25. – С. 303–308. Особистий внесок автора: *досліджено коефіцієнт операційного левериджу в системі фінансово-економічних показників, запропоновано використання коефіцієнта операційного левериджу як індикатора фінансово-економічного стану підприємства.*

5. Пурій Г.В. Оцінка ризику застосування механізму операційного левериджу / Г.В. Пурій // Економічний аналіз: зб. наук. праць. – Тернопіль. – 2010. – Вип. 5. – С. 320–325.

6. Пурій Г.В. Екологізація як інструмент ефективності використання витрат підприємства / В.А. Ковальчук, Г.В. Пурій // Вісник Криворізького технічного університету : зб. наук. праць. – Кривий Ріг. – 2011. – Вип. 26. – С. 282–285. Особистий внесок автора: *запропоновано методику ефективного поєднання екологічної та економічної складових за значеннями операційного левериджу.*

7. Пурій Г.В. Оцінка операційної активності та структури витрат підприємств гірничорудної промисловості / В.А. Ковальчук, Г.В. Пурій // Вісник Криворізького технічного університету : зб. наук. праць. – Кривий Ріг. – 2012. – Вип. 31. – С. 326 – 330. Особистий внесок автора: *досліджено рівні загрози ефективності операційної діяльності підприємства при використанні операційного левериджу, окреслені межі ризикованості застосування операційного левериджу.*

8. Пурій Г.В. Методичні підходи до управління операційними витратами підприємств з метою запобігання банкрутству / Г.В. Пурій // Бізнес Інформ. – Харків. – 2013. – №5. – С. 293–298.

9. Пурій Г.В. Управління співвідношенням постійних і змінних витрат підприємства / В.А. Ковальчук, Г.В. Пурій // Проблеми економічної освіти і науковий прогрес : міжнарод. наук.-практ. конф., 24 лист. 2006 р.: тези доп. – Кривий Ріг: КТУ, 2006. – С. 19–20. Особистий внесок автора: *обґрунтовано основні напрямки управління величиною постійних і змінних витрат підприємства.*

10. Пурій Г.В. Практичні аспекти визначення величини постійних витрат / В.А. Ковальчук, Г.В. Пурій // Проблеми економіки: освіта, теорія, практика : міжнар. наук.-практ. конф., 28 лист. 2008 р. : тези доп. – Кривий Ріг: Октан-принт, 2008. – С. 18–19. Особистий внесок автора: *досліджено особливості визначення величини постійних витрат на підприємствах.*

11. Пурий Г.В. Обґрунтування показника оцінки фінансово-економічного стану підприємства / В.А. Ковальчук, Г.В. Пурий // Гірничо-металургійний комплекс: досягнення, проблеми та перспективи розвитку : міжнар. наук.-техн. конф., 25–28 травн. 2010 р. : тези доп. – Кривий Ріг: КТУ – 2010. – С. 115–116. Особистий внесок автора: *запропоновано комплексне визначення коефіцієнта операційного левериджу в системі фінансово-економічних показників.*

12. Пурий Г.В. Вплив інвестиційних проектів з охорони навколишнього середовища на структуру витрат підприємства / В.А. Ковальчук, Г.В. Пурий // Моніторинг та мінімізація впливу господарської діяльності залізрудних підприємств України на навколишнє природне середовище : міжнар. наук.-техн. конф., 8 жовт. 2010 р. : тези доп. // Зб. наук. праць за результатами роботи міжнародної науково-технічної конференції. – Кривий Ріг. – 2010. – С. 121–122. Особистий внесок автора: *досліджено вплив та запропоновано механізм оцінки інвестиційних проектів із урахуванням зміни величин постійних та змінних витрат підприємства.*

13. Пурий А.В. Перспективы развития горно-металлургического комплекса / Е.В. Тимко, А.В. Пурий // Стратегия качества в промышленности и образовании : VII міжнар. конф., 3–10.06.2011 р. – Варна (Болгарія): спецвипуск міжнародного журналу Acta Universitatis Pontica Euxinus, 2011, т. 2. – С. 291–293. Особистий внесок автора: *визначено прогнозні обсяги виробництва товарної залізної руди гірничо-видобувними підприємствами.*

14. Пурий Г.В. Управління механізмом операційного левериджу / Г.В. Пурий // Актуальные вопросы реформирования экономики : III всеукр. наук.-практ. конф., 12 груд. 2011 р. : тези доп. – Славянск: СГПУ; Николаев: ООО «Бюро перспективных исследований», 2011. – С. 46–49.

15. Пурий Г.В. Інвестиційні резерви підвищення конкурентоспроможності підприємства / В.А. Ковальчук, Г.В. Пурий // Теоретичні та прикладні аспекти становлення та розвитку конкурентоспроможної економіки : міжвуз. наук.-практ. конф., 25 лист. 2011 р. : тези доп. – Кривий Ріг: Видавничий центр КТУ, 2011. – С. 30–31. Особистий внесок автора: *розроблено напрямки підвищення конкурентоспроможності підприємства за операційною діяльністю.*

16. Пурий Г.В. Вплив інвестиційних проектів на операційну активність підприємств гірничо-металургійного комплексу / Г.В. Пурий // Сучасні тенденції розвитку фінансових та інноваційно-інвестиційних процесів в Україні : міжнар. наук.-практ. конф., 1 бер. 2013 р. : тези доп. – Вінниця: ВНТУ, 2013. – С. 195–197.

17. Пурий А.В. Задачи экологического менеджмента на горно-обогатительных предприятиях / Е.В. Тимко, А.В. Пурий // Маркетинг на международных рынках товаров и услуг: глобальные аспекты : междуна. научн.-практ. конф., 14–15 лют. 2013 р. : тези доп. – Попрад Словаччина: Університет Матея Бела. – 2013. – С. 147 – 149. Особистий внесок автора: *оцінено вплив зміни структури витрат гірничо-видобувних підприємств при реалізації інвестиційних проектів з охорони навколишнього середовища.*

18. Пурій Г.В. Перспективні напрями інноваційного розвитку підприємств гірничо-металургійного комплексу / Е.В. Тимко, Г.В. Пурій // Стратегія якості в промисловості та освіті : IX міжнар. конф., 31 трав. – 7 черв. 2013 р. тези доп. – Варна (Болгарія): спецвипуск міжнародного журналу ActaUniversitatis Pontica Euxinus, 2013., т. 2. – С. 582–584. Особистий внесок автора: *визначено основні складові, завдання та пріоритети подальшої діяльності підприємств ГМК для забезпечення інтенсивного розвитку.*

19. Пурій Г.В. Діагностика кризових явищ у процесі господарської діяльності на підприємствах / Г.В.Пурій // Актуальні проблеми і перспективи розвитку економіки України : міжнар. наук.-практ. конф., 7 бер. 2014 р. – Ужгород: Видавничий дім «Гельветика», 2014. – С. 107–109.

АНОТАЦІЯ

Пурій Г.В. Обґрунтування граничної структури сукупних витрат при оцінці економічного стану підприємств гірничо-металургійного комплексу. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). – Державний вищий навчальний заклад «Криворізький національний університет», Кривий Ріг, 2014.

Дисертацію присвячено розробленню інструментарію та практичних рекомендацій щодо обґрунтування граничної структури сукупних витрат при оцінці економічного стану підприємств гірничо-металургійного комплексу.

Запропоновано методичний підхід до оцінки економічного стану підприємств гірничо-металургійного комплексу на основі граничної структури сукупних витрат шляхом визначення ступеня кризового стану, що дозволяє планувати заходи з попередження настання кризового стану підприємств або досягнення його заданого рівня.

Результати дисертації впроваджено на ПАТ «Кривбасзалізрудком», ТОВ «Метінвест Холдинг» та в навчальний процес Криворізького металургійного інституту Державний вищий навчальний заклад «Криворізький національний університет».

Ключові слова: оцінка, економічний стан, граничні витрати, структура витрат, ступені кризового стану, операційний леверидж, коефіцієнт ризику.

АННОТАЦИЯ

Пурий А.В. Обоснование предельной структуры совокупных затрат при оценке экономического состояния предприятий горно-металлургического комплекса. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание научной степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.04 – экономика и управление предприятиями (по видам экономической деятельности). – Государственное высшее учебное заведение «Криворожский национальный университет», Кривой Рог, 2014.

Диссертация посвящена разработке инструментария и практических рекомендаций по обоснованию предельной структуры совокупных затрат при оценке экономического состояния предприятий горно-металлургического комплекса.

Предложено методический подход к оценке экономического состояния предприятий горно-металлургического комплекса на основе предельной структуры совокупных затрат путем определения степени кризисного состояния, что позволяет планировать мероприятия по предотвращению наступления кризисного состояния предприятий или достижению его заданного уровня.

Обоснован методический подход определения степени кризисного состояния предприятий горно-металлургического комплекса по значениям коэффициента операционного левеиджа, коэффициента рентабельности затрат и удельному весу постоянных затрат в совокупных затратах, который определяет уровни низкого, среднего и критического кризисного состояния. Предложен методический подход по определению нормативной доли постоянных затрат в совокупных затратах и избытка или резерва роста постоянных затрат для достижения заданного уровня кризисного состояния предприятий горно-металлургического комплекса, который позволяет установить границы избытка или резерва роста постоянных затрат на предприятии.

Усовершенствован теоретико-методический подход оценки целесообразности внедрения инвестиционных проектов с целью предупреждения кризисного состояния предприятий горно-металлургического комплекса, который предусматривает определение коэффициента риска инвестиционного проекта и позволяет оценить влияние внедрения инвестиционного проекта на изменение экономического состояния предприятия.

Результаты диссертации внедрены ПАО «Кривбасжелезрудком», ООО «Метинвест Холдинг» и в учебный процесс Криворожского металлургического института Государственное высшее учебное заведение «Криворожский национальный университет».

Ключевые слова: оценка, экономическое состояние, предельные затраты, структура затрат, степени кризисного состояния, операционный левеидж, коэффициент риска.

ANNOTATION

Puriy H.V. Grounding of total costs limiting structure under estimation of the economic condition of the enterprises of mining and metallurgical complex. – Manuscript.

Thesis for obtaining Ph. D in Economics, by specialty 08.00.04 – economics and management of enterprises (by types of economic activities). – State Institution of Higher Education «Kryvyi Rih National University», Kryvyi Rih, 2014.

The thesis is devoted to the development of tools and practical advice on marginal total costs study when assessing the economic situation of the enterprises of mining and metallurgical complex.

The methodical approach to assessing the economic situation of enterprises of mining and metallurgical complex structures based on marginal total costs by determining the degree of crisis that allows planning measures to prevent the crisis or achieve its specified level is suggested.

The results of the thesis are implemented at the PJSC «Kryvbaszalizrudkom», JSC «Metinvest Holding» and in the educational process of Krivyi Rih Metallurgical Institute of State Institution of Higher Education «Kryvyi Rih National University»

Keywords: assessment, economic status, marginal cost, cost structure, crisis degree, operating leverage, risk ratio.

Пурій Ганна Володимирівна

Обґрунтування граничної структури сукупних витрат при оцінці економічного стану підприємств гірничо-металургійного комплексу

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)

Підписано до друку 16.10.2014.

Формат 60×84/16. Ум. друк. арк. – 1,4. Авт. арк. – 0,9.

Тираж 100 пр.

Друкарня С. Г. Щербенка.

вул. Рокоссовського, 5/3, м. Кривий Ріг, 50027.

(0564) 92-20-77

Свідоцтво суб'єкта видавничої діяльності ДК № 4561 від 13.06.2013.